

PAPER DETAILS

TITLE: Gazetecilerin Haber Yapma Pratiklerinin Yerel Düzeyde İnsan Hakları Açısından
Araştırılması: Trabzon Örneği

AUTHORS: Elif KEBELEK, Yavuz BAYRAM

PAGES: 248-270

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2060891>

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN Studies

ULUSLARARASI İNSAN ÇALIŞMALARI DERGİSİ

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 4 Sayı/ISSUE 8 Yıl/YEAR: 2021

Alındı/RECEIVED: 03-11-2021 – Kabul/ACCEPTED: 06-12-2021

Gazetecilerin Haber Yapma Pratiklerinin Yerel Düzeyde İnsan Hakları Açısından Araştırılması: Trabzon Örneği

An Investigation of Journalists' Reporting Practices in terms of Human Rights at Local Level: The Case of Trabzon

Elif KEBELEK¹ | Yavuz BAYRAM²

Abstract

The local media has an important role in the formation of the local agenda, especially with its news at the local level. The concept of human rights has been discussed on the hot agenda of societies for years. The reflection of this concept in the media is the concept of rights-based journalism. This study aims to measure the extent to which local journalists are sensitive to human rights in their reporting practices, and the effects of individual and institutional factors and the education they receive on this issue on rights

Öz

Yerel medya özellikle yerel ve bölgesel düzeyde yapmış olduğu haberlerle, yerelin siyasal ve kamusal gündeminin oluşmasında önemli bir role sahiptir. İnsan hakları konusu uzun zamandır toplumların sıcak gündemi içerisinde yer almakta, medya yaptığı ya da yapmadığı haberlerle insan haklarının korunmasına olumlu/olumsuz bir biçimde katkıda bulunmaktadır. İnsan hakları düşüncesinin medyadaki yansıması ise hak haberciliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan bu çalışma yerel

¹ Elif KEBELEK, Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Bilim Dalı, elfklb13@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7550-0497

² Yavuz BAYRAM, Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, yaba@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7350-6027

Bu makale, aynı zamanda sorumlu yazar olan Elif KEBELEK tarafından yazılan ve Aralık 2020 tarihinde YÖKTEZ'de yayımlanan 'YEREL MEDYADA ÇALIŞAN GAZETECİLERİN HABER YAPMA PRATİKLERİNİN İNSAN HAKLARI AÇISINDAN ARAŞTIRILMASI: TRABZON ÖRNEĞİ' adlı yüksek lisans tezinden faydalanılarak yazılmıştır.

journalism. For this purpose, the city of Trabzon, which has a developed local media and has recently come to the fore with some negativities regarding human rights, and local journalists working there are included in the sample. A questionnaire was applied to local journalists, and the data obtained were analyzed using the GNU PSPP 1.2.0 statistical package program. As a result of the survey, it was found that the participants gave the necessary importance to human rights and rights journalism education, but sometimes they could not maintain this sensitivity while writing the news, because at this point, some individual and institutional factors were effective.

Keywords: Human Rights, Rights Journalism, Journalism Practices, Local Media, Survey Application

düzeyde faaliyet gösteren gazetecilerin haber yapma pratiklerinde insan haklarına ne ölçüde duyarlı olduklarını, bireysel, kurumsal faktörlerin ve bu konudaki aldıkları eğitimin hak haberciliğine etkilerini ölçmek hedefindedir. Bu amaçla Türkiye'nin yakın siyasi tarihinde görülen insan haklarına ilişkin bir takım olumsuzlukların yaşandığı bir şehir olmasının yanı sıra yerel medyasının gelişmiş olduğu bir şehir olarak da Trabzon kenti ve burada çalışan yerel gazeteciler örnekleme dahil edilmiştir. Yerel gazetecilere, hazırlanan anket formu uygulanmış, elde edilen veriler GNU PSPP 1.2.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Uygulanan anket çalışması sonucunda, Trabzon yerel medyasında çalışan gazetecilerin insan haklarına ve hak habercilik eğitimine gerekli önemi verdikleri, fakat haber yazarken insan haklarına ilişkin duyarlılıklarını kimi durumlarda koruyamadıkları ve dolayısıyla teorik düzeyde sahip oldukları duyarlılığı haber yazım süreçlerine yansıtamadıkları tespit edilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında ise bireysel ve kurumsal bir takım faktörlerin etkili olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: İnsan Hakları, Hak Haberciliği, Habercilik Pratikleri, Yerel Medya, Anket Uygulaması

Giriş

Yazının icadından önceki dönemde kullanılan iletişim araçları, kısa mesafelerde insanlar arasında bir iletişim ortamının ortaya çıkmasını sağlarken, yazının icadı ve matbaa kullanımının artması ile iletişim ortamı çeşitlenmeye ve hız kazanmaya başlamıştır. Tarihsel süreçte gazete, radyo, televizyon ve benzeri kitle iletişim araçlarının icadı ile iletişim ortamındaki çeşitlilik artmıştır. İletişim teknolojisinde çığır açan internetin icat edilmesi ve hızla artan kullanımı sonucunda medya ve iletişim sektörü yeni bir boyuta girmiştir. Hız kavramının giderek daha önemli hale geldiği günümüz dünyasında artık hemen her bilgiye birkaç saniye içerisinde ulaşmak mümkündür. Bu durum geleneksel habercilik

anlayışında da bir takım değişiklikler yaratmış, habere ilk ulaşan ve duyuran olma yarışı, haber medyası kurumları arasında rekabeti gittikçe daha çetin hale getirmiştir.

Bilindiği üzere neyin haber olup neyin nasıl haber olacağı konusunda haber kuruluşlarının bazı seçim değerleri etkili olmaktadır. Literatürde habercilik değerleri olarak karşımıza çıkan bu unsurları ilgi çekicilik, önemlilik (Girgin, 2005, s. 7-8), zamanlılık, yakınlık (Balcı, 2010, s. 90-95), çatışma ve olumsuz nitelik taşıma (Harcup & O'Neill, 2017, s. 1482) şeklinde özetlemek mümkündür. Haber kuruluşları, bu unsurları içerisinde barındıran olayların ve durumların izleneceğine/satılacağına /okunacağına inanıp bunları haber yaparken bazı olayları ve durumları ise görmezden gelirler. Bu görmezden gelinen olaylar ve durumlar içerisinde insan hakları ihallerinin ön plana çıktığı kabul edilebilir. Haber kuruluşları kimi zaman bunu bilinçsizce ama çoğu zaman da çok okunmak ya da çok izlenmek uğruna kasıtlı bir şekilde yapabilmektedir.

İnsanlar temel haklarını uzun yıllar boyunca verdikleri mücadeleler sonucunda kazanmıştır. Siyasal ve toplumsal mücadelenin tarihsel bir getirisi olarak insan hakları kavramı hak odaklı habercilik kavramının da temel argümanını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, yerel haber medyasında çalışan ve haber üretim sürecinde aktif rol alan gazeteci ve muhabirlerin, haber üretim sürecinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarını incelemektir. Çalışma kapsamında öncelikle yerel medya, insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına değinilmiştir. Ardından, Trabzon yerel medyasında çalışan gazeteci ve muhabirlere uygulanan anket uygulamasından elde edilen veriler ışığında, medya mesuplarının, haber üretim sürecinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımları incelenmiştir. Böylece medya mensuplarının yerel düzeyde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına ilişkin bilgi ve duyarlılıklarının ne boyutta olduğuna ilişkin önemli verilere ulaşılmıştır.

1. İnsan Hakları Kavramına Genel Bir Bakış

İnsanın birey olarak doğuştan getirdiğine inanılan bir takım hakları olduğu inancının kökeni çok eskilere dayanmaktadır. Kiros Silindiri'nden, Magna Carta'ya, Veda Hutbesi'nden Virginia Yurttaş Hakları Beyannamesi'ne kadar tarihsel süreçte köşe taşlarını oluşturan bir çok belge günümüz insan haklarının temellerini oluşturmuş önemli metin ve olaylardır denilebilir. Bu köşe taşları içerisinde özellikle 1789 yılında Fransız İhtilali sonrası ortaya konan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi küresel çaptaki etkinliği ile ön plana çıktığı gibi bireyi toplumun temel ögesi olarak kabul ederek insanların, doğuştan gelen birtakım dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemez hak ve özgürlüklere sahip olduğuna da vurgu yapmasıyla önemli bir metin olmuştur. (Kuyaksıl, 2012, s. 30).

İnsan hakları kavramının, bugünkü konumuna gelebilmesi için uzun yıllar boyunca uğraş ve mücadeleler verilmiştir. İnsan hakları, insanın özünde yer alan varlığına ve saygınlığına yakışır bir hayat yaşamasına yardımcı olabilecek hak ve özgürlüklerdir (Turhan, 2013, s. 358). İnsan hakları kavramının uluslararası metinlerin temel savunusu olması, II. Dünya Savaşı'nın sonunda gerçekleşmiştir. II. Dünya Savaşı boyunca ağır insan hakları ihalleri yaşanmış, siviller katledilmiş, Hiroşima ve Nagazakiye atom bombaları atılmıştır. Savaşın getirdiği ağır yıkım, egemen güçleri birtakım düzenlemeler yapmaya itmiştir.

Birleşmiş Milletler (BM) 1945 yılında San Francisco'da kurulmuş ve insan hakları kavramı ilk kez BM Antlaşması ile evrensel bir değer kazanmış ve uluslararası hukuk düzeninde yerini almıştır (Sanioğlu, 2006, s. 14). 1950 yılına gelindiğinde ise Avrupa Konseyi tarafından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) imzalanmış (Sanioğlu, 2006, s. 16-17), ardından 1959 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kurulmuştur (Salihpaşaoğlu, 2009, s. 253). AİHM kişilerin, devletlerin, toplulukların ve tüzel kişilerin, AİHS ve diğer ek yasal düzenlemelerde koruma altına alınmış haklarının ihlal edildiği durumlarda, başvuru yapıp haklarını arayabilecekleri bir yargı organıdır.

Türkiye Cumhuriyeti anayasalarına baktığımızda, 1961 Anayasası'nda "insan haklarına dayalı devlet" ifadesi yer almaktadır. 1982 Anayasası'nda ise "insan haklarına saygılı devlet" ibaresi yer almıştır. Bunun, bir anlayış değişikliği olduğunu düşünen Karan (2006), 1982 Anayasası'nda devletin bireyden, otoritenin ise özgürlükten daha üstün görüldüğünü ifade etmektedir (Karan, 2006, s. 59). Türkiye, insan hakları kavramı için önemli bir adım olan Birleşmiş Milletler Antlaşması'nı, 1945 yılında imzalamış, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ni (İHEB) ise 6 Nisan 1949'da onaylamıştır (Sanioğlu, 2006, s. 14). Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı'nın 2020 yılında yayımladığı istatistiklere göre; Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (AİHS) ihlal dağılımında en büyük pay, 35 ihlal olayı ile ifade özgürlüğü alanında olmuştur. Yine 1959 – 2019 yılları arasında toplam olarak 100'ün üzerinde ihlal kararı bulunan ülke sıralamasında, 3225 ihlal kararı ile Türkiye birinci sırada yer almıştır (T. C. Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, 2020). Bu türden veriler Sened-i İttifaktan günümüze değin insan hakları alanında gerçekleşen bir takım irade beyanlarının ve uygulamalarının fiiliyatta karşılık bulmadığının, Türkiye'nin gerek adalet sistemi içerisinde gerekse de toplumsal düzlemde insan haklarını savunulabilir ve vazgeçilmez hale sokamadığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

2. Yerel Medya ve Hak Odaklı Habercilik

Dünya, yaşanan elektronik keşifler sayesinde, sınırların belirsizleştiği bir 'Global Köy' haline gelmiştir (McLuhan, 1962, s. 31). İletişim teknolojisinde yaşanan hızlı değişim ve dönüşümler sayesinde kişiler birbirleri ile çok kısa sürede iletişim kurabilmekte ve istedikleri bilgiye birkaç saniye içerisinde ulaşabilmektedir. Sınırların gittikçe bulanıklaştığı bu 'Küresel köy'de insanlar bir yandan dünya vatandaşı kimliği kazanırken, diğer yandan yerel kimliklerini korumaya çalışmaktadır. Yerel kimliğin korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında son derece önemli bir role sahip olan araçların başında medya gelmektedir.

Yerel medya, yerelle ilgili gelişmeleri detaylıca ele aldığı gibi, yerel kimliğin oluşumu ve korunmasında da önemli bir paya sahiptir. Yerel medya kuruluşları, yaşanan bölgede gerçekleşen olayları, siyasi faaliyetleri, kültürel, ekonomik, sosyal, sportif vb. birçok konuda yaşanan gelişmeleri yerel halka detaylı bir şekilde aktararak, onların gündemini oluşturmaktadır. Yerel halkın nabzını tutan yerel haber kuruluşları insanların, yaşadıkları bölge ile içsel bir bağ kurmasına da aracılık etmiş olmaktadır.

Türkiye açısından bakıldığında, her ne kadar yerel medya kuruluşları, ulusal medyada olduğu gibi geniş bir kitle tarafından takip edilmese de, yerel medyanın etkisi yadsınamayacak bir gerçektir. Hester ve Gibson (2007), yaptıkları araştırmada, aynı konu hem ulusal hem de yerel medyayı

ilgilendirdiği zaman, ulusal medyaya kıyasla yerel medyanın daha güçlü bir gündem belirleme etkisine sahip olduğu sonucuna varmıştır. Hansen ve Hansen (2011) ise gerçekleştirdikleri çalışmada, çeşitli medya türleri var olmasına rağmen bunların, birçok nedenden dolayı yerel gazetelerin yerini tutamayacağını belirtmektedir. Ayrıca yerel gazetelerin, yerele ait gelişmelere derinlemesine bir şekilde yer vererek, yerel halkın tek ve en güvenilir bilgi kaynağı olduğunu da dile getirmektedirler.

Türkiye'deki bugünkü yerel gazetelerin temelini, Osmanlı'daki vilayet gazeteleri oluşturmaktadır. 1864 yılında çıkartılan Tuna Vilayet Nizamnamesi ile yerel yönetimlere ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır (Demirci, 2016, s. 64). Bu nizamname ile her ilde bir basımevi açılması kararı alınmıştır. Vilayet gazetelerinin başlangıcı sayılabilecek bu tarihten sonra giderek her ilde bir basımevi kurulmaya ve çeşitli dillerde vilayet gazeteleri çıkartılmaya başlanmıştır (Çığ, 2007, s. 46).

Vilayet gazetelerinin ilk örneğinin Beyrut'ta 1860 tarihinde çıkarılan, Hadikatü'l Ahbar adlı gazete olduğu kabul edilmektedir. Aynı gazetenin kimi kaynaklarda ise 1858'de çıkartıldığı kabul edilir (Ayyıldız, t.y.). Koloğlu (1992, s.23-24) bu gazetenin Türkçe-Arapça olarak yayınlandığını belirtirken Ayyıldız (t.y.) ise aynı gazetenin Arapça-Fransızca çıkartıldığını ileri sürmektedir. Vilayet gazeteleri sayesinde, basın faaliyetleri İstanbul'un dışında, Anadolu'da da görülmeye başlanmıştır. Vilayet gazetelerinde resmi haberler, günlük yaşan olaylar vb. dışında yerel halkın sesini duyurma noktasında da yayınlar yapılmıştır. Bu niteliği de onun, kendinden beklenen sorumlulukları yerine getirdiğini gösterir bir örnektir (Koloğlu, 1992, s. 23-24).

Yerel basın Osmanlı'da uzun süre Anadolu insanının temel haberleşme gereksinimini oluşturmaya rağmen, İstanbul basınının üstlenmiş olduğu role hiçbir zaman ulaşamamıştır. Kurtuluş Savaşı döneminde ise Kuvayı Milliye direnişinin en önemli propaganda araçlarından birisini Anadolu basını oluşturmıştır. İrade-i Milliye, Hâkimiyet-i Milliye, Albayrak, Açıksöz, Öğüt, Babalık, Yeni Adana, İstikbal gibi gazeteler, birer yerel basın örneği olarak Anadolu'nun kurtuluşunda tarihi bir misyon üstlendikleri gibi, Osmanlı'da İstanbul basınının oluşturduğu bilgi tekelinin kırılmasında da önemli bir rol oynamıştır. Çok partili yaşamda ve 1960 darbesi sonrasında Anadolu basınının güç bela varlığını devam ettirdiği bilinmektedir. 1960 darbesini yapanların ilk el attığı işlerden birisi de 1961 yılında Basın İlan Kurumu'nu kurarak resmi ilan ve reklamların daha adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamak olmuştur. Böylece yerel basın devletten aldığı resmi ilan ve reklam destekleri ile birlikte bir nebze de olsa ekonomisini düzeltebilmiştir. 1980 askeri darbesinin hemen öncesinde alınan 24 Ocak kararları ile özellikle ithal bir ürün olan gazete kağıdına olan devlet sübvansiyonun kaldırılması ile birlikte, gazete kağıdına büyük bir zam gelmiş; bu durum özellikle yerel basını büyük bir ekonomik sıkıntıya sokmuştur (Dündar, 2016, s.129).

Türkiye'de, 90'lı yıllardan itibaren basında 'tekelleşme' dönemi başlamıştır. Özel sermaye grupları basın alanına girmeye başlamış, farklı sektörlerde faaliyet gösteren iş adamları artık gazeteleri satın almaya veya kendi medya tekellerini kurmaya başlamıştır. Özel televizyon kanallarının kurulmaya başlaması da yine 90'lı yıllarda olmuştur.

İletişim alanında yaşanan hızlı değişim ve dönüşümler, medya kuruluşlarının değişen sahiplik yapıları, medya çalışanlarının meslek anlayışları ve kişisel beklentileri, basın-siyaset ilişkisi vb. etmenler, ulusal medyayı etkilediği kadar yerel medya ve onun işleyiş süreçlerini de etkilemektedir. Bu etmenler zaman zaman yerel medya çalışanlarının insan haklarını bilinçli ya da bilinçsizce ihlal etmesine neden

olabilmektedir. Örneğin kurumun ideolojisiyle bağdaşmayan olayların / durumların aktarılmaması ya da medya çalışanının kendi anlayışına uymayan kişilerin görüşlerini aktarmaması ve gündeme getirmemesi aslında bir hak ihlalini ortaya koymaktadır. Toplum içerisinde öteki olarak konumlandırılan bazı kişi ve grupların medyada eşit şekilde sunulmaması veya sürekli olumsuzlukların öznesi olarak sunulmaları gibi durumlar, sorunlu bir habercilik anlayışına da işaret etmektedir. Basının sorunlu işleyen tüm bu yönlerini onarmak ve idealin de ötesine geçerek insan hak ve özgürlüklerini korumayı haber sunumunda temel ölçüt almasını sağlamak, hak odaklı habercilik kavramını ortaya çıkarmıştır.

Hak odaklı habercilik kavramı, bir bakıma alternatif habercilik türüdür. İşçi sınıfının hareketleri ve kölelik karşıtı fikirler, alternatif medyanın ortaya çıkmasına vesile olan ilk nedenlerdendir. 1800'lerin ilk yıllarında ABD'de çıkartılan ve kölelik karşıtı yayınlar yapan 'Manumission Intelligencer' ve 'The Emancipator', ve yine 1828'de ABD'de çıkartılan ilk işçi gazetesi 'Mechanic's Free Press', ilk alternatif medya örneklerindendir (Ostertag, 2006 akt. Ceyhan, 2008, s. 75). 1955'te İngiltere çıkartılmaya başlanan 'The Village Voice' gazetesi ve 1966'da Londra'da yayın hayatına başlayan 'It' dergisi de ilkler arasındadır (Taylan, 2012, s. 75-76).

Bir alternatif habercilik türü olan hak odaklı habercilik, toplum içerisinde azınlıkta kalan, ötekileştirilen ve medyada sesi duyurulmayanların sesini duyuran, onlara da medyada temsil edilme imkanı veren habercilik türüdür (Alankuş, 2007, s. 22). The Inter Press Service (IPS), hak odaklı haberciliğin dünya genelindeki köklü örneklerinden birisidir. IPS, 1964'ten beri küresel çapta hak odaklı habercilik yapmaktadır (Tokdoğan, 2013, s.16). Mülteci, din, LGBTİ, kadın, basın özgürlüğü vb. birçok farklı konudaki gelişmeleri haberlerine taşımaktadır. IPS'in Türkiye'de bir uzantısı olarak faaliyet gösteren Bağımsız İletişim Ağı (BIANET) da, hak odaklı habercilik anlayışı konusunda hem geleceğin gazetecilerine hem de meslek içerisinde çalışanlara düzenlemiş olduğu seminer, atölye vb. faaliyetlerle, hak odaklı habercilik kavramının yerleşmesine katkıda bulunmaktadır.

3. Hak Haberciliğine İlişkin Literatür

İnsan hakları kavramının özellikle 20. yy.'da yaşanan iki büyük dünya savaşı sonrasında artan bir şekilde gündeme gelmesi aslında çok köklü bir geçmişi olan kavrama akademik dünyadan da artan bir ilgiyi beraberinde getirmiştir. Batılı birçok bilim insanının yanı sıra dünyanın geri kalan kısmında yer alan akademik çevrelerin de söz konusu kavrama büyük bir duyarlılıkla yaklaştığı bilinmektedir. Türkiye'de akademik çevrelerin 1960'lardan itibaren daha sistemli bir şekilde ilgi duymaya başladığı insan hakları kavramına 1990'lar sonrasında hukuk, siyaset bilimi dışında yer alan diğer bilim dallarının da ilgiyle yaklaştığı bilinmektedir. Gazetecilik alanında çalışan bilimsel çevrelerin de habercilik yapma pratikleri açısından ve gazete haberleri üzerinden daha genel olarak hak kavramına dar anlamda ise insan hakları kavramına katkıda bulunduğu söylenebilir.

Hak haberciliğine ilişkin yapılan birçok çalışmadan söz etmek bu çalışmanın sınırlarını aşan bir çaba olacaktır. Buradan hareketle konunun aydınlatılmasına katkıda bulunacak yerli ve yabancı literatürden bir takım örneklerle değinilecektir. Örneğin 2005'te Sezgin ve Wall tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Hürriyet gazetesinin haberlerinde Kürt kimliğinin sunum şeklinin incelendiği görülmüştür. Bilim insanları Hürriyet gazetesinin 1997-2002 yılları arasında yayımlanan haber metinlerine içerik analizi uygulamış, çalışma sonucunda haber metinleri içerisinde Kürt kimliğini küçük

düşüren ve ötekileştiren ayrımcı bir dil kullanıldığını tespit etmiştir. Sezgin ve Wall aynı zamanda kullanılan bu ayrımcı dilin, önyargıları yeniden ürettiğinin de altını çizmiştir (2005, s. 787-795).

Haller ve Zhang tarafından gerçekleştirilen çalışmada (2014) engelli bireylerin eğlence ve haber medyasındaki sunumu incelenmiştir. Dünyanın çeşitli ülkelerinden engelli bireylerin çevrimiçi şekilde katılabileceği bir anket formu oluşturulmuş; katılımcılardan, Amerikan medyasında engelli kişilerin sunumuna ilişkin görüşleri istenmiştir. Ankete katılan 390 katılımcı, Amerikan medyasında engelli bireylerin sunumunu gerçekçi bulmadığını ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılar, Amerikan haber medyasında engelli sorunlarına yeteri kadar yer verilmediğini ve engelli kişilerin genel olarak medyada daha damgalayıcı ifadeler ile sunulduğunu dile getirmiştir (Haller & Zhang, 2014, s. 1-19).

King tarafından gerçekleştirilen çalışmada (2007), Olimpiyat Oyunları'nda yarışan kadın ve erkek sporcuların, İngiliz ulusal medyasındaki sunumu araştırılmıştır. 1948 yılından itibaren gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunları'nı inceleyen King, The Times ve Daily Mail gazetelelerinin spor sayfalarında kadın ve erkek atletlerin temsil biçimlerini içerik analizine tabi tutmuştur. 1948-1996 yılları arasında yayımlanan haber metinlerinde, tekrar eden bir cinsiyet yanlılığı olduğunu tespit etmiştir. Bu tarih aralığında kadın atletlerin haber metinlerinde sayıca çok az yer aldığını belirten King, zaman zaman da cinselleştirilerek sunulduklarını ifade etmiştir. 2004 Atina Oyunları'ndan bahsedilen haberlerde ise kadın atletlerin yine olumsuz nitelermelerle sunulmasının yanında çoğunlukla olumlu ve başarılarını takdir eden nitelermelerle temsil edildiklerini tespit etmiştir. King çalışmasının sonunda spor gazeteciliğinin, hâlâ daha erkekler tarafından yönetildiğine de vurgu yapmıştır (King, 2007, s. 187-198).

Bleich ve arkadaşları tarafından 2015'te gerçekleştirilen çalışmada, 2001-2012 yılları arasında yayımlanan İngiliz gazetelerinde, Müslümanların sunumu incelenmiştir. Sağ eğilimli gazetelerin, sol eğilimli gazetelere göre Müslümanları daha fazla olumsuz nitelermelerle sunduğu tespit edilmiştir. Müslümanların, Yahudilere kıyasla sürekli ve Hristiyanlara kıyasla sık sık daha olumsuz nitelermelerle sunulduğu sonucuna varılmıştır (Bleich vd., 2015, s. 942-958).

Strom ve Alcock tarafından 2017'de gerçekleştirilen çalışmada, Latin göçmen çocukların Los Angeles ve New York Times gazetelerindeki sunumu incelenmiştir. Çocukların felaket, sel vb. nitelermeler eşliğinde, tıpkı birer doğal afetmiş gibi sunuldukları tespit edilmiştir. Bu olumsuz sunumların, çocukların içerisinde bulundukları zor koşulları anlamayı zorlaştıracak ve onların, baş edilmesi gereken birer problem şeklinde algılanmasına neden olabileceği sonucuna varılmıştır (Strom & Alcock, 2017, s. 1-16).

2016'da Bayram tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Suriyeli sığınmacıların Trabzon yerel basınındaki sunumu incelenmiştir. Taka, Günebakış ve Karadeniz gazetelerinin 1 Ocak ile 31 Aralık 2015 tarihleri arasında yayımlanan sayılarını analiz eden Bayram, üç gazetenin de, farklı ideolojileri benimsemiş olmasına rağmen, Suriyeli sığınmacıları olumsuz şekilde niteleyen sözcükler ve onları birer tehdit unsuru olarak gören ötekileştirici bir dil kullandığını tespit etmiştir (Bayram, 2016, s. 1422-1429).

2016'da Basmacı tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye'nin yedi farklı coğrafi bölgesinden tiraj sayısı yüksek birer gazete seçilmiş ve bu gazetelerde kadının temsili incelenmiştir. Gazetelerin 3 Mart ile 3 Nisan 2015 tarihleri arasındaki sayılarını inceleyen Basmacı, gazetelerin birinci sayfalarında yer alan toplam 579 adet kadın konulu habere içerik analizi uygulamıştır. Gerçekleştirdiği içerik analizi sonucunda, kadınların daha çok başarıları ile sunulduğu 93 habere ulaşmıştır. İkinci sırada

ise 26 adet haber ile kadına yönelik şiddet haberleri yer almıştır. Basmacı, gazetelerin kadın sorunlarına genel olarak duyarlı olduğunu, fakat yerel basındaki niteliksiz gazeteciler ve eğitim eksikliği sebebiyle, kadınların haberlerde annelik, cinsel meta vb. cinsiyetçi söylemler eşliğinde sıklıkla ataerkil temsil biçimleriyle sunulduğunu belirtmiştir (Basmacı, 2016, s. 623-638).

Amaç, Örneklem ve Yöntem

Bu çalışmada, yerel medya çalışanlarının haber yapma süreçlerinde insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarının incelenmesi amacıyla, anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, Türkiye'deki yerel medya mensupları oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise, Trabzon yerel medyasındaki kurumsallaşmış medya organlarında faaliyet gösteren ve haber üretim sürecinde aktif rol alan gazeteci ve muhabirler oluşturmaktadır. Örneklem grubu olarak Trabzon yerel medyasının seçilmesinde; Trabzon'da yerel medyanın nüfusa oranla çok sayıda ve etkili olmasının yanı sıra Trabzon şehrinin, ülke gündemine bir takım insan hakları ihalleri ile birlikte gelmesinin önemi vardır. Bu ihaller arasında; 2005 yılında Santa Maria Katolik Kilisesi Rahibi Andrea Santoro' nun Trabzon'da öldürülmesi, 2007 yılında Agos Gazetesi'nin genel yayın yönetmenliği görevini yerine getiren Hrant Dink'in, Trabzonlu Ogün Samast tarafından İstanbul'da öldürülmesi ve tutuklu ailelerine yardım (TAYAD) grubu üyesi birkaç kişinin Trabzon'da linç girişimine uğraması gibi olaylar etkili olmuştur. Yaşanan bu olaylar, Trabzon şehrinin bir anda ulusal ve uluslararası medyanın gündemine taşımıştır. Aynı zamanda bu olaylar, insan hakları kavramı ile de yakından ilgilidir ve hâlâ daha zaman zaman medyanın gündemine gelmektedir.

Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bilgileri bulmaya yönelik sorulara yer verilmiş, ikinci ve üçüncü bölümde ise 6'lı likert ölçek kullanılmıştır. Hazırlanan anket formu, toplam 57 kişiye uygulanmıştır.³ Anket uygulamasından elde edilen veriler, GNU PSPP 1.2.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yerel medya çalışanlarına uygulanan anket formu aracılığı ile aşağıda yer alan sorulara yanıt bulunmaya çalışılmıştır.

S.1. Yerel medyada çalışan gazetecilerin haber yapma pratikleri açısından insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarında, bireysel etkiler düzeyi önemli bir rol oynamakta mıdır?

S.2. Yerel medyada çalışan gazetecilerin haber yapma pratikleri açısından insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarında, kurumsal etkiler düzeyi önemli bir rol oynamakta mıdır?

S.3. Yerel medyada çalışan gazetecilerin insan hakları kavramına ilişkin eğitim alma durumları, haber yapma pratikleri açısından insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarında önemli bir rol oynamakta mıdır?

³ 27 Temmuz 2020 tarihinde T.C Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Trabzon Bölge Müdürü Sayın Sadettin Kaşıkçı ile yapılan görüşme neticesinde; Trabzon yerelinde tamamı sigortalı ve tam zamanlı çalışan kişiler olmamakla birlikte, toplam 71 tane yerel medya çalışanı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu sayıya daha fazla miktarda stajyer, sigortasız çalışan vb. eklenebilir fakat burada Sayın Kaşıkçı'dan alınan veriler dikkate alınmıştır.

Bulgular

Anket uygulamasından elde edilen veriler, üç başlık altında ortaya konulmuştur. Birinci bölümde demografik bulgulara, ikinci bölümde bireysel etkiler düzeyine ilişkin bulgulara ve üçüncü bölümde ise kurumsal etkiler düzeyine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Aşağıda anket uygulamasına katılan medya mensuplarının demografik nitelikleri ile insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramına dair eğitim alıp almadıklarına ilişkin bir takım veriler tablolar halinde paylaşılmıştır.

1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Demografik ve Eğitimsel Niteliklerine İlişkin Veriler

		n	%
Cinsiyet	Kadın	12	21,1
	Erkek	45	79
Yaş	18-24	3	5,26
	25-31	19	33,3
	32-38	12	21,1
	39-45	10	17,5
	46-52	4	7,02
	53-59	5	8,8
	60+	4	7,02
Eğitim Durumu	İlkokul	-	-
	Ortaokul	-	-
	Lise	22	38,6
	Ön Lisans	7	12,3
	Lisans	26	45,6
	Yüksek Lisans	2	3,5
	Doktora	-	-

Anket uygulanan medya mensuplarının yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına ilişkin veriler tablo 1’de paylaşılmıştır. Buna göre katılımcıların 12’si kadın, 45’i ise erkektir. Çoğunluğu, 25-45 yaş arası orta yaş grubunda yer alan kişilerdir. Eğitim duumlarına bakıldığında ise 35 kişinin yükseköğretim, 22 kişinin ise lise mezunu olduğu görülmüştür. Buna göre Trabzon yerel medyasında çalışan kişilerin daha çok yüksek eğitim kurumlarının herhangi bir düzeyinden mezun, erkek, 25-45 yaş aralığında yer alan bireyler olduğu ifade edilebilir.

Tablo 2. Katılımcıların Mesleki Niteliklerine İlişkin Veriler

		n	%
Aylık Ortalama Gelir Düzeyi	1000-1500 TL	4	7,02
	1501-2000 TL	2	3,51
	2001-2500 TL	18	31,58
	2501-3000 TL	12	21,05
	3001-3500 TL	10	17,54
	3501-4000 TL	2	3,51
	4001 TL +	9	15,79
Mesleki Deneyim (Yıl)	1 yıldan az	4	7,02
	1-3 yıl	5	8,77
	4-6 yıl	7	12,28
	7-9 yıl	8	14,04
	10-12 yıl	5	8,77
	13-15 yıl	4	7,02
	16 yıl +	24	42,11
Katılımcıların çalıştığı medya kuruluşları	Karadeniz	6	10,53
	Karadeniz'de Sonnokta	6	10,53
	Karadeniz'den Günebakış	5	8,77
	Kuzey Ekspres	2	3,51
	Taka	10	17,54
	Haber61	5	8,77
	61saat	5	8,77
	TRT	3	5,26
	İHA	4	7,02
	DHA	3	5,26
	Sabah	2	3,51
	A Haber TV	1	1,75
	Maçka Haber	1	1,75
	Akçaabat Yeni Haber	3	5,26
	Çaykara Gazetesi	1	1,75

Anket uygulamasına katılan kişilerin mesleki verilerine bakıldığında ise 57 katılımcının 40'ının, 2001-3500 TL arası aylık ortalama gelir düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Ulusal bazda medya mensuplarının yaşadığı ekonomik güçlüklerin, yerel düzeyde Trabzon medyasında çalışan gazeteciler açısından da geçerli olduğunu saptamak gerekir. Önemli oranda yükseköğretim mezunu kişilerin oluşturduğu bu katılımcı grubunun, asgari ücret düzeyinde veya biraz üstünde maaş almaları basın özgürlüğü ve idealleri açısından düşündürücüdür. Katılımcıların, yıl olarak mesleki deneyimlerine bakıldığında, yaklaşık olarak birbirine yakın oranlarda çalışma yılına sahip oldukları görülmüştür.

Ankete katılan medya mensuplarının, daha çok 16 yıl ve üzeri çalıştığı saptanmıştır. Daha az oranda 4 ile 9 yıl arasında çalışanlar olduğu söylenebilir. Bu durum, yerelde çalışan hareketliliğinin (işe yeni başlayan ve işten ayrılan) az olduğunu, yani, çalışan insanların uzun süre mesleklerini icra ettiğini ortaya koymaktadır. Ankete katılanlar içerisinde 36 kişi gazetede, 17 kişi haber ajansında ve 4 kişi ise televizyon kanalında istihdam edilmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların İnsan Hakları ve Hak Odaklı Habercilik Eğitimi Alma Düzeyleri

		n	%
İnsan Hakları Eğitimi Alma Durumu	Evet	25	43,9
	Hayır	32	56,14
Hak Odaklı Habercilik Eğitimi Alma Durumu	Evet	27	47,4
	Hayır	30	52,63

Ankete katılan yerel medya mensuplarının insan hakları ve hak odaklı habercilik konularında bir eğitim alıp almadıkları da tablo 3'te verilmiştir. Buna göre 57 katılımcının 25'i, insan hakları kavramına ilişkin eğitim aldığını, 32 kişi ise eğitim almadığını ifade etmiştir. Yine ankete katılanların 27'si, hak odaklı habercilik kavramına ilişkin eğitim aldığını, 30 kişi ise eğitim almadığını belirtmiştir. Bu sonuçlardan hareketle Trabzon yerel basınında çalışan medya mensuplarının, her ne kadar daha çok yüksek eğitimli kişiler olsa da insan hakları ve hak odaklı habercilik konularında aldıkları eğitimin nicelik yönünden yetersiz olduğu söylenebilir. Anket formunda, katılımcılara bu eğitimleri nereden aldıkları sorulduğunda ise karşımıza Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC), Adalet Bakanlığı, TRT, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), üniversite, konferans, ulusal bir televizyon kanalı (NTV), Trabzon Barosu vb. kurum ve organizasyonlar çıkmıştır.

2. Bireysel Etkiler Düzeyine İlişkin Bulgular

Anketin ikinci bölümünde, katılımcıların insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarını ortaya koyabilmek amacıyla 27 önermeden oluşan 6'lı likert ölçeği kullanılmıştır. Önermeler, katılımcıların insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarında çalıştıkları kurumdan bağımsız olarak kendi şahsi duygu ve düşüncelerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır. İlk 27 önermeden elde edilen bulgular; yerel medya çalışanlarının 'insan hakları kavramına ilişkin tutumları', 'hak odaklı habercilik kavramına ilişkin tutumları' ve konusunu insan haklarının oluşturduğu bir olayı/durumu 'haberleştirme sürecindeki tutumları' şeklinde gruplandırılarak üç ayrı tablo ile aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların İnsan Hakları Kavramına İlişkin Düşünceleri

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Herhangi bir fikrim yok
No	Önerme	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)
1	İnsan hakları kavramı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğumu düşünüyorum.	18 (31,58)	30 (52,63)	8 (14,04)	-	1 (1,75)	-
2	Konusunu insan haklarının oluşturduğu bir olay veya durumu haberleştiririm.	28 (49,12)	24 (42,11)	3 (5,26)	-	1 (1,75)	1 (1,75)
3	Konusunu insan haklarının oluşturduğu bir olay/durum meydana geldiğinde, haberleştirmek için amirlerimin beni yönlendirmesini beklerim.	6 (10,53)	14 (24,6)	4 (7,02)	23 (40,4)	7 (12,28)	3 (5,3)
4	Konusunu insan haklarının oluşturduğu bir olay/durum meydana geldiğinde, olay yerine gitmeden önce, gerçekleşen olayın/durumun öznelarını öğrenmeye çalıştıktan sonra, haberleştirmek için gidip gitmeyeceğime karar veririm.	7 (12,3)	29 (50,9)	3 (5,3)	14 (24,6)	4 (7,02)	-
5	Konusunu insan haklarının oluşturduğu bir olay/durum meydana geldiğinde vakit kaybetmeden haberleştirmek için olayın/durumun meydana geldiği yere giderim.	11 (19,3)	32 (56,14)	9 (15,8)	2 (3,51)	2 (3,51)	1 (1,8)
6	İnsan hakları ile ilgili bir olay veya durumu haberleştirirken kurum içi çalışma pratiklerinin ortaya koyduğu ölçütlere dikkat ederim.	8 (14,04)	41 (72)	4 (7,02)	4 (7,02)	-	-
7	İnsan hakları ile ilgili bir olayı/durumu haberleştirme sürecinde, çalıştığımız kurumun etkili olduğunu düşünüyorum.	13 (23)	26 (45,61)	9 (15,8)	5 (8,8)	4 (7,02)	-

Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevapları toplandığında 48 katılımcı, insan hakları kavramı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmektedir. Fakat insan hakları kavramına ilişkin eğitim alan kişi sayısı ise 25'tir. Bu durum da 23 kişinin, eğitim almadığı halde kendisini insan hakları kavramı ile ilgili yeterli bilgi sahibi olarak gördüğü bulgusunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4'ün ikinci önermesine bakıldığında kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevaplarının toplamı olarak 52 katılımcının, konusunu insan haklarının oluşturduğu bir olay veya durumu haberleştirdiği/haberleştireceği şeklinde görüş beyan ettikleri görülmüştür. Bu önermeden elde edilen sonuç, yerel medya mensuplarının haber yapma sürecinde insan haklarına duyarlı yaklaşıtlarını göstermektedir. Öte yandan tablo 4'ün üçüncü önermesi, insan hakları ve hak odaklı habercilik adına olumlanacak sonuçları ortaya koymaktadır. Zira ölçeğin olumsuz tarafları toplandığında ortaya çıkan 33 sayısı, katılımcıların insan hakları konusunda amirlerinin haber yapma sürecinde onları yönlendirmesini beklemeye tahammül göstermediklerini ortaya koymaktadır. Bunun yanında 20 katılımcı ise insan hakları gibi yaşamsal bir konuda kurum pratiklerinin dışına çıkmak istemediklerini, amirlerinin nihai karar verici olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo'4'ün dördüncü önermesi, katılımcıların temel insan haklarını fark gözetmeksizin haber yaparken dikkate alıp almadıklarını öğrenmeye yönelik sorulmuştur. Katılımcıların 36'sının konusunu insan haklarının oluşturduğu bir olay/durum meydana geldiğinde, olay yerine gitmeden önce, gerçekleşen olayın/durumun öznelere öğrenmeye çalıştığını, öğrendikten sonra haberleştirmek için gidip gitmeyeceğine karar verdiğini ifade ettiği görülmüştür. Buna karşın aynı önermeye kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum yanıtını veren toplamda 18 katılımcı, gerçekleşen olayın/durumun öznelere önceden öğrenmeye çalışmaksızın, haber yapmaya gideceğini ifade etmiştir. Trabzon yerel medyasında çalışan gazetecilerden ankete katılanların hak odaklı haberciliğin gerektirdiğinin aksine, konusu insan hakları da olsa haber öznesine bakarak haber yapmaya karar verdikleri sonucuna ulaşmak mümkündür. Yani katılımcılar bir bakıma temel insan hakları suistimali içerse de bir olay ya da duruma çok okunan, çok satan, makbul ya da makbul olmayan gibi haber elemlerini düşünerek habere gidip gitmeyeceklerini belirtmişlerdir. Aynı tablodaki beşinci önerme aslında dördüncü önermenin sağlaması şeklindedir. Bu önermede bir önceki önermede altı çizilen konu ya da olayın öznesi çıkarılarak aynı soru sorulmuş, katılımcıların 43'ü, konusunu insan haklarının oluşturduğu bir olay/durum meydana geldiğinde, hemen, vakit kaybetmeden haberleştirmek için olayın/durumun meydana geldiği yere gideceğini belirtmiştir. Şüphesiz bu önermden elde edilen sonuç katılımcı yerel medya mensuplarının insan hakları ideale olumlu yaklaşıtlarını, fakat mesleki reflekslerin çoğu zaman bu ideal karşısında devreye girebildiğini (önerme 4) göstermektedir. Altıncı önerme de bu sonucu teyit etmektedir. Tabloda görüleceği üzere 49 katılımcı, kurum içi çalışma pratiklerini konusu insan hakları olsa dahi haber yapma sürecinde çok önemsedığını ifade etmiştir. Tablonun yedinci önermesi aslında bu sonucu desteklemektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı (39 kişi) kendi inisiyatiflerinin ötesinde çalıştıkları kurumun, insan hakları haberciliğine ilişkin nihai ürün olan haber üzerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Katılımcıların Hak Odaklı Habercilik Kavramına İlişkin Düşünceleri

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Herhangi bir fikrim yok
No	Önerme	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)
1	Hak odaklı habercilik kavramı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğumu düşünüyorum.	21 (36,84)	26 (45,61)	8 (14,04)	1 (1,75)	1 (1,75)	-
2	Hak odaklı habercilik eğitimi benim için çok önemlidir.	26 (45,61)	25 (43,9)	4 (7,02)	-	2 (3,51)	-
3	Hak odaklı habercilik eğitimi, insan hakları ile ilgili bir olayı/ durumu haberleştirme sürecinde, olaya/duruma daha objektif gözle bakmamı sağlar.	30 (52,63)	21 (36,84)	3 (5,3)	-	3 (5,3)	-
4	Hak odaklı habercilik eğitimi, olaya /duruma ilişkin insan hakları farkındalığımı artırır.	27 (47,4)	23 (40,4)	3 (5,3)	1 (1,8)	3 (5,3)	-

5	Hak odaklı habercilik eğitimi, olayın/durumun içerisinde yer alan kişilerin içerisinde bulundukları koşulları daha iyi görmemi sağlar.	22 (38,6)	30 (52,63)	-	1 (1,8)	3 (5,3)	1 (1,8)
6	Hak odaklı habercilik eğitimi, olayı/durumu haberleştirirken hak ihlali yapmama engel olur.	18 (31,6)	27 (47,4)	2 (3,51)	7 (12,3)	2 (3,51)	1 (1,8)
7	Türkiye'deki hak odaklı habercilik eğitiminin yeterli düzeyde olduğunu düşünüyorum.	3 (5,3)	5 (8,8)	15 (26,32)	17 (29,82)	14 (24,6)	3 (5,3)
8	Türkiye' de hak odaklı habercilik yüksek oranda yapılmaktadır.	3 (5,3)	4 (7,02)	15 (26,32)	18 (31,6)	14 (24,6)	3 (5,3)
9	Hak odaklı habercilik yaptığım veya yapacağım varsayıldığında, haber kaynaklarına ulaşmak açısından zorlukla karşılaştığımı/karşılaşacağımı düşünüyorum.	6 (10,53)	21 (36,84)	9 (15,8)	17 (29,82)	2 (3,51)	2 (3,51)
10	Hak odaklı habercilik yaptığım veya yapacağım varsayıldığında, haberleştirilecek olay/durum ile ilgili doğru ve tarafsız bilgiye ulaşma sürecinde zorlukla karşılaştığımı/karşılaşacağımı düşünüyorum.	7 (12,9)	22 (38,6)	11 (19,3)	13 (22,81)	3 (5,3)	1 (1,8)
11	Hak odaklı habercilik yaptığım veya yapacağım varsayıldığında, haber yazım sürecinde zorlukla karşılaştığımı/karşılaşacağımı düşünüyorum.	6 (10,53)	11 (19,3)	11 (19,3)	21 (36,84)	8 (14,04)	-

Tablo 5'te ankete katılan yerel medya mensuplarının hak odaklı habercilik pratiğine ilişkin düşünceleri yer almaktadır. Buna göre kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevapları dikkate alındığında 57 katılımcının 47'si, hak odaklı habercilik kavramı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların yüksek oranda üniversite ve dengi okullardan mezun oldukları gözönünde bulundurulduğunda, hak odaklı habercilik hakkında bilgi sahibi olmaları olağan karşılanabilir. Tablo 5'te ikinci önermeye bakıldığında hak odaklı habercilik eğitiminin kendisi için önemli olduğunu ifade edenlerin sayısının 51 olduğu bulunmuştur. Hak odaklı habercilik eğitimine ilişkin katılımcıların pozitif tutumu üçüncü önerme açısından da söz konusu olmuştur. Buna göre 51 katılımcı, hak odaklı habercilik eğitiminin, insan hakları ile ilgili bir olayı/ durumu haberleştirme sürecinde, olaya/duruma daha objektif gözle bakmalarını sağladığını ifade etmiştir. Yani büyük oranda katılımcılar hak odaklı habercilik eğitiminin haberde objektifliği sağlama noktasında da yararlı olacağını düşünmüştür. Benzer bir durum tablo 5'te yer alan dördüncü önerme açısından da söz konusudur. Buna göre katılımcılar önemli oranda hak odaklı habercilik eğitiminin, insan haklarına ilişkin farkındalığı arttıracığını düşünmüştür. Önerme 5'te de benzer oranda katılımcılar bu türden bir eğitimin, gazetecilerin insani duyarlılıklarını arttıracığına dair inanç besledikleri sonucunu ortaya koymaktadır. Önerme 6'da ise hak odaklı habercilik eğitiminin, gazetecinin haber yaparken hak ihlalinde bulunmasını engelleyeceği şeklindeki düşünce önemli oranda (45 katılımcı) gözlenmiştir. Burada sayının biraz daha düşmesinde inanç, ahlak, kültür vb. diğer toplumsal değerlerin katılımcıların hak ihlal etmesi önünde engel olabileceği şeklinde bir inanç beslemelerine neden olabileceği düşünülmektedir.

Tablo'nun diğer önermeleri olan 7 ve 8'e bakıldığında, Türkiye'de hak odaklı habercilik eğitiminin yeterli verilmediği ve meslekte de yeterli şekilde uygulanmadığı sonuçları ortaya çıkmaktadır. Bu iki önerme, beklenildiği gibi hem eğitim noktasında hem de uygulama noktasında hak haberciliğinin yeteri kadar karşılık bulamadığı şeklindeki düşünceye, yerel medya mensuplarının da katıldığını teyit etmektedir. 9 ve 10'uncu önermeler yerel medya çalışanlarının, hak odaklı habercilikte doğru ve tarafsız bilgiyi barındıran haber kaynaklarına ulaşmada yaşadıkları zorlukları ölçmeye yönelik hazırlanmıştır. Tablo 5'te verilen cevaplara bakıldığında kararsızlar da dahil edildiğinde 36 kişinin, insan hakları ile ilgili haber kaynaklarına ulaşmada zorluk yaşadığı/yaşayacağı düşüncesi içerisinde oldukları saptanmıştır. Benzer bir durum 10. önermeye verilen cevaplar açısından da geçerlidir. Buna göre kararsızlar da dahil edildiğinde katılımcıların önemli bir oranı (40 kişi), hak odaklı habercilik yaparken doğru ve tarafsız bilgiye erişimde problem yaşadığını/yaşayacağı endişesini ifade etmiştir. Bu iki önermeye verilen cevaplar Türkiye'de haber kaynaklarının ağırlıklı olarak resmi kurumlardan oluştuğu gerçeği göz önünde tutulduğunda, gazetecilerin yerel düzeyde dahi konusu insan hakları olduğunda objektif haber kaynaklarına ve bilgiye erişme endişesini taşıdıklarını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin insan hakları karnesinin karamsar durumunun insan haklarına ilişkin bilgiye erişimde de devam ettiğinin bir göstergesidir denilebilir. Tablo 5'te gösterilen son önerme, gazetecilerin haber yazım sürecinde (ki burada daha çok kurumsal faktörler etkili) hak odaklı habercilik yapmanın/yapacak olmanın beraberinde bir takım zorlukları getirip getirmediğini ölçmek amacıyla. Verilen cevapların bir birine yakın olduğu dikkate alındığında Trabzon yerel medyasında çalışan katılımcılar içerisinde, hak odaklı habercilik yaparken haber yazım sürecinde zorluk yaşayanlar kadar yaşamayanlar da olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Konusunun İnsan Hakları Olduğu Bir Olayı/Durumu Haberleştirme Sürecine İlişkin Düşünceleri

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Herhangi bir fikrim yok
No	Önerme	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)
1	İnsan hakları ile ilgili bir olay veya durumu haberleştirirken, fail ya da mağdurun yaşının, haberi yaparken benim için önemi vardır.	12 (21,1)	26 (45,6)	5 (8,8)	8 (14)	6 (10,5)	-
2	İnsan hakları ile ilgili bir olay veya durumu haberleştirirken, fail ya da mağdurun cinsiyetinin/cinsel yöneliminin, benim için önemi vardır.	6 (10,5)	16 (28,1)	2 (3,5)	19 (33,3)	13 (22,8)	1 (1,8)
3	İnsan hakları ile ilgili bir olay veya durumu haberleştirirken, fail ya da mağdurun, toplumsal yaşam içerisindeki sınıfsal statüsü ve ekonomik durumunun, benim için önemi vardır.	4 (7)	7 (12,3)	1 (1,8)	25 (43,9)	20 (35,1)	-
4	İnsan hakları ile ilgili bir olay veya durumu haberleştirirken, fail ya da mağdurun ırkının, benim için önemi vardır.	4 (7,02)	3 (5,3)	1 (1,8)	26 (45,6)	23 (40,4)	-

5	İnsan hakları ile ilgili bir olay veya durumu haberleştirirken fail ya da mağdurun milliyetinin, benim için önemi vardır.	4 (7,02)	3 (5,3)	1 (1,8)	28 (49,1)	21 (36,8)	-
6	İnsan hakları ile ilgili bir olay veya durumu haberleştirirken fail ya da mağdurun dini inancının, benim için önemi vardır.	3 (5,3)	2 (3,5)	1 (1,8)	28 (49,1)	23 (40,4)	-
7	İnsan hakları ile ilgili bir olay veya durumu haberleştirirken, fail ya da mağdurun mezhebinin, benim için önemi vardır.	3 (5,3)	2 (3,5)	1 (1,8)	27 (47,4)	23 (40,4)	1 (1,8)
8	İnsan hakları ile ilgili bir olay veya durumu haberleştirirken, haber konusunun toplumun genelini ilgilendirmesinin benim için önemi vardır.	14 (24,6)	25 (43,9)	6 (10,5)	6 (10,5)	6 (10,5)	-
9	İnsan hakları ile ilgili bir olay veya durumu haberleştirirken, fail ya da mağdurun yaşı 18'den küçük olsa dahi, açık kimliğini vermek benim için uygundur.	4 (7)	10 (17,5)	6 (10,5)	15 (26,3)	22 (38,6)	-

Tablo 6'da yer alan önermeler katılımcıların haber yapma süreçlerinde insan haklarına ve uygulamalarına ne kadar dikkat edip etmediklerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Örneğin birinci ve sonuncu önermeler, ulusal basında da sıkça görülen yaşı küçük çocuğun açık kimliğinin açıkça belirtilmesi sorununun yerel basında ne ölçüde varolduğunu ölçmeye yöneliktir. Her ne kadar birinci önermede katılımcılar yaşı küçük çocuğun açık kimliğini vermeyi doğru bulmuyorum şeklinde (katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum toplamı 38 kişi) insan hakları açısından arzu edilen yönde cevap vermiş olsalarda, bu durum son önermede değişmiştir. Şöyle ki, katılımcılar önermenin içeriği değiştirilip farklı bir şekilde sorulduğunda sadece insan hakları konusuna odaklanmışlar, yaşı 18'den küçük olmasına karşın konu insan hakları olduğunda, haberleştirirken açık kimlik veririm şeklinde bir cevap vermişlerdir (katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum toplamı 37 kişi). Bu çelişkili durum medya mensuplarının insan haklarını ve hak odaklı haberciliği ne kadar özümstediklerine dair şüpheler ortaya koymaktadır.

Tablo 6'da yer alan ikinci önerme medyada sıkça görülen cinsiyetçi söylemin yerel medya mensupları arasındaki durumunu ölçme amacıyla hazırlanmıştır. Verilen cevaplara bakıldığında cinsel yönelim ve cinsiyet haber yazmada her ne kadar daha çok önemli değilmiş şeklinde cevaplanmış olsa da, kararsızlar da dahil edildiğinde 24 kişinin haber yazarken cinsel yönelim ve cinsiyet konusunda hak odaklı habercilik pratikleri ile bağdaşmayacak şekilde cevap verdiği görülmüştür. 3, 4, 5, 6, ve 7 numaralı önermelerde sınıfsal statü, ırk, milliyet, dini inanç ve mezhep gibi bir toplumu derinden bölebilen konuların haber yazma noktasında katılımcıları ne ölçüde etkilediği irdelenmek istenmiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında verilen cevapların hak odaklı habercilik ilkeleri ile bağdaşır şekilde olması yani ekonomik-sınıfsal statü, ırk, milliyet, din ve mezhep gibi hususların haber toplanması ve yazımında medya mensuplarını asgari düzeyde etkilemesi hak odaklı habercilik açısından olumlu değerlendirilebilecek ve altı özellikle çizilebilecek bir husustur. Tablo 6'da yer alan 8. önerme medya mensuplarının azınlığın sesini ne ölçüde duyup duymadıklarını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu önermeye katılımcıların çok büyük bir kısmı (kararsızlarla birlikte 45 kişi) toplumun genelini ilgilendiren konuları haberleştireceğini ifade ederek cevaplandırmıştır. Önerme her ne kadar açıkça azınlığın sesinin haberlerde duyulmasını sorgulaması da, altı çizildiği gibi toplumun genelini ilgilendiren konuların

gazeteciler açısından haber değeri taşıması evrensel haber ölçütleri ile uyumlu olsa da, habercinin sesini duyuramayanların sesi de olması gerekliliği ile örtüşmemiştir.

3. Kurumsal Etkiler Düzeyine İlişkin Bulgular

Anketin üçüncü bölümünde, katılımcıların insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarında kurumsal etkiler düzeyini ölçmeye yönelik 9 önermeden oluşan 6'lı likert ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılara yöneltilen 9 önerme ile insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarında, çalıştıkları kurumun etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 7. Katılımcıların İnsan Haklarını Haberleştirme Sürecinde Kurumsal Etkilere İlişkin Düşünceleri

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Herhangi bir fikrim yok
No	Önerme	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)	n/(%)
1	Yayın politikasını göz önünde bulundurduğumda çalıştığım kurumun, hak odaklı habercilik eğitimini önemseydiğini düşünüyorum.	18 (31,6)	28 (49,1)	5 (8,78)	2 (3,5)	3 (5,3)	1 (1,8)
2	Çalıştığım kurumun sahiplik yapısını (gazetenin/haber ajansının sahibini) göz önünde bulundurduğumda, hak odaklı habercilik eğitimini önemseydiğini düşünüyorum.	18 (31,6)	27 (47,4)	6 (10,5)	2 (3,5)	3 (5,3)	1 (1,8)
3	Çalıştığım kurumun haber yapma pratikleri içerisinde, hak odaklı habercilik eğitiminin önemli bir role sahip olduğunu düşünüyorum.	14 (24,6)	30 (52,6)	5 (8,8)	4 (7)	3 (5,3)	1 (1,8)
4	Çalıştığım kurum, haber yapma pratikleri açısından her yönüyle hak odaklı haberciliğe örnek olabilecek bir tutum sergilemektedir.	18 (31,6)	28 (49,1)	4 (7)	3 (5,3)	3 (5,3)	1 (1,8)
5	Çalıştığım kurumun sahiplik yapısının (gazetenin/haber ajansının sahibinin), insan hakları ile ilgili haber yazım sürecinde beni etkilediğini/etkileyeceğini düşünüyorum.	9 (15,8)	16 (28,1)	9 (15,8)	17 (29,8)	5 (8,8)	1 (1,8)
6	Çalıştığım kurumun egemen güçlerle ilişkisinin, insan hakları ile ilgili haber yazım sürecinde beni etkilediğini/etkileyeceğini düşünüyorum.	8 (14)	7 (12,3)	13 (22,8)	21 (36,8)	7 (12,3)	1 (1,8)

7	Çalıştığım kurumun ekonomik çıkarlarının, insan hakları ile ilgili haber yazım sürecinde beni etkilediğini/etkileyeceğini düşünüyorum.	9 (15,8)	7 (12,3)	15 (26,3)	18 (31,6)	7 (12,3)	1 (1,8)
8	Hak odaklı habercilik yaptığım veya yapacağım varsayıldığında, çalıştığım kurumun yetkililerinin haber yazım sürecinde bana karşı tutumları açısından zorlukla karşılaştığımı/karşılaşacağımı düşünüyorum.	5 (8,8)	6 (10,5)	7 (12,3)	22 (38,6)	16 (28,1)	1 (1,8)
9	Çalıştığım kurumun, meslek etiği açısından insan haklarına duyarlı bir habercilik anlayışına sahip olduğunu düşünüyorum	21 (36,8)	26 (45,6)	6 (10,5)	-	3 (5,3)	1 (1,8)

Tablo 7'nin ilk üç önermesi katılımcıların yayın politikası, sahiplik yapısı ve haber yapma pratikleri açısından çalıştığı kurumlarının, hak odaklı habercilik eğitimine yaklaşımı hakkındaki düşüncelerini ölçmeye yönelik hazırlanmıştır. Verilere bakıldığında katılımcıların çalıştıkları kurumun yayın politikası, sahiplik yapısı ve habercilik yapma pratikleri açısından hak odaklı habercilik eğitimini önemli oranda önemsediklerini ortaya koymaktadır. Trabzon yerel medyasından seçilen katılımcıların, hak odaklı habercilik eğitimine kurumlarının yaklaşımını olumlu buldukları saptanmıştır.

Tablo 7'de 4. önermeyle ortaya konulan verilere bakıldığında katılımcıların çalıştıkları kurumun hak haberciliği açısından örnek oluşturabilecek bir kurum olduğunu düşündükleri bulgusuna ulaşılmıştır. Katılıyorum ve tamamen katılıyorum seçeneklerini işaretleyen 46 katılımcı, bu yönde görüş bildirmişlerdir. Hak haberciliği noktasında olumlu değerlendirilebilecek bu sonuca karşın 5. önermede verilen cevaplara bakıldığında, kurumun sahiplik yapısının haber yazım süreci üzerinde etkili olduğunu düşünenlerin sayısı ile düşünmeyenlerin sayısının birbirine yakın oranlarda dağıldığını görmek mümkündür. Bu bulgu, insan haklarına ilişkin haber yazımında patronaj etkisinin hâlâ gazeteciler üzerinde etkili olduğunu, deyim yerindeyse bu noktada gazetecilerin vicdan ile cüzdan arasında sıkıştığını ifade etmek gerekir. 6. önermede katılımcıların çalıştıkları kurumların siyasal, sosyal ve ekonomik elitlerle olan ilişkisinin, gazetecileri insan hakları haberciliğinde etkileyip etkilemediği öğrenilmek istenmiştir. Bu önermeye katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin sayısı 28 olmuşken, kararsızım diyenler 13 kişi ile ikinci sırada yer almıştır. Buradan hareketle insan hakları haberciliğine daha üst bir ölçekten bakmayı gerektiren bu önermede, katılımcıların hak haberciliği adına daha çok olumlu tarafta yer alması altı çizilmesi gereken bir husustur. 7. ve 8. önermelerde de 6. önermedekine benzer sonuçlar elde edilmiştir. Katılımcılar önemli oranlarda insan hakları ile ilgili haber yazım sürecinde kurumun ekonomik çıkarlarının kendilerini etkilemediğini ve bu türden haberleri yazarken kurum yetkililerinin kendilerine zorluk çıkarmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu iki sonuç da hak haberciliği adına olumlu karşılanabilecek veriler ortaya koymaktadır. Zaten bu genellemeyi tablo 7'de yer alan 9. önermeye ilişkin sonuçlar da desteklemektedir. Katılımcıların çok büyük bir kısmını oluşturan 47 kişi, çalıştıkları kurumlarının insan haklarına duyarlı bir meslek etiğine sahip olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Anket uygulamasına katılan yerel medya çalışanlarının birçoğunun, insan hakları ve hak odaklı habercilik eğitimini önemseydiği, fakat konu bu iki kavram üzerine eğitim alma noktasına geldiğinde aynı çoğunluğun sağlanamadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların yaklaşık %63'ü, insan hakları ile ilgili bir olay meydana geldiğinde, olay yerine gitmeden önce özneleri öğrenmeye çalıştığını ve öğrendikten sonra gidip gitmeyeceğine karar verdiğini belirtmiştir. Bu sonuç da olumsuz bir tutuma işaret etmektedir. İnsan hakları ve hak odaklı habercilik açısından bakıldığında, özne ayrımı yapmaksızın haberleştirme yapılması gerekmektedir. Ayrıca öznelere bakarak haberleştirme yaparım yanıtını veren kişilerin yaklaşık %61'i, insan hakları kavramına ilişkin eğitim almayan kişilerdir. Bu sonuçtan yola çıkarak, insan hakları kavramına ilişkin eğitim alma durumunun, haber yapma pratikleri açısından insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarında önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür.

Katılımcıların çoğunluğu, insan hakları ile ilgili bir olayı haberleştirirken, çalıştığı kurumun ve kurum içi çalışma pratiklerinin etkili olduğunu düşünmektedir. Aynı şekilde kurumun egemen güçlerle ilişkisinin ve ekonomik çıkarlarının insan hakları ile ilgili haber yazım sürecinde kendisini etkileyeceği ifadesine katılan, katılmayan ve kararsız kalan kişi sayısının birbirine yakınlığı dikkat çekicidir. Bu sonuçtan da anlaşıyor ki, yerel medya çalışanlarının insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarında, kurumsal etkiler düzeyi önemli bir rol oynamaktadır.

Katılımcıların önemli bir çoğunluğunun, Türkiye'deki hak odaklı habercilik eğitimini yeterli düzeyde bulmadığı ve Türkiye'de, hak odaklı haberciliğin yüksek oranda yapıldığı ifadesine katılmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların önemli bir bölümü, çalıştığı kurumun sahibinin, hak odaklı habercilik eğitimini önemseydiğini düşünmektedir. Fakat katılımcıların, hak odaklı habercilik yaparken kurum sahibinin kendilerini etkilemeleri noktasında, aynı kararlılığı sağlayamadıkları tespit edilmiştir.

Ankete katılan yerel medya çalışanlarının çoğunluğu, insan haklarına ilişkin bir haber yaparken, olay/durum içerisindeki failin/mağdurun ırkının, milliyetinin, cinsiyetinin/cinsel yöneliminin, dini inancının ve mezhebinin ve toplumsal yaşam içerisindeki sınıfsal statüsü ve ekonomik durumunun haberi yaparken kendisi için önemli olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla yerel medya çalışanlarının insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarına yaklaşımlarında, toplumu derinden bölebilen önemli tartışma konularından uzak olarak haber yapma arzusu içinde olduklarını veya haber yaptıklarını söylemek mümkündür.

Katılımcılar içerisinde önemli bir oran, hak odaklı habercilik eğitiminin, insan hakları ile ilgili bir olayı haberleştirirken hak ihlali yapılmasına engel olacağını, olayın öznelerine daha objektif gözle bakmayı ve onların içerisinde bulunduğu koşulları daha iyi görmeyi sağlayacağını ve olaya ilişkin insan hakları farkındalıklarını arttırmaya yardımcı olacağını düşünmektedir.

Katılımcılar, her ne kadar insan hakları ve hak odaklı habercilik kavramlarını önemseydiğini ifade etsede, konu kurumun sahiplik yapısı, ekonomik çıkarları ve egemen güçlerle ilişkisi olduğunda aynı kararlılığı sağlayamamaktadır. Yerel medya çalışanlarının, insan hakları ve hak odaklı haberciliğe ilişkin gerekli eğitimleri alması gerekir. Bu noktada kurum sahipleri de çalışanlarını olumlu yönde teşvik etmeli, onları, insan haklarını dikkate alma ve hak odaklı bir bakış açısıyla haber yapma noktasında desteklemelidir. Aynı zamanda kurum sahiplerinin, kurumun ekonomik çıkarlarını, egemen güçlerle

ilişkilerini ve ideolojik anlayışlarını bir yana bırakarak, hak odaklı bir habercilik faaliyeti içerisinde olmalarının, demokrasinin ve insan onurunun korunmasına hizmet edeceği muhakkaktır. Yerel medya çalışanları, insan hakları kavramına ilişkin ulusal ve uluslararası belgelerin ne olduğu ve bunlardan ne anlaşılması gerektiğini anlayabilecekleri ilgili eğitimleri almaya teşvik edilmeli, haber yazım süreçlerinde insan haklarını üstün tutmaya özendirilmelidir.

Kaynakça

- Alankuş, S. (2007). *İnsan hakları haberciliği*. Erişim tarihi: 7 Mayıs 2019, https://www.academia.edu/1989070/%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_Habercili%C4%9Fi_Human_Rights_Journalism.
- Ayyıldız, Erol. (t.y.). *Matbuat*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Test Yayını. Erişim tarihi: 28 Ağustos 2021, <https://islamansiklopedisi.org.tr/matbuat>.
- Balcı, E. V. (2010). *Haber değer etmenleri açısından geleneksel ve internet gazeteciliğinin karşılaştırması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bayram, Y. (2016). Yerelde öteki olmak: Suriyeli sığınmacıların Trabzon yerel gazetelerinde söylemsel temsili. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 1416-1430. doi: 10.17719/jisr.20164216250
- Bleich, E., Stonebraker, H., Nisar, H. & Abdelhamid, R. (2015). Media portrayals of minorities: Muslims in British newspaper headlines, 2001–2012. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(6), 942–962. doi: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2014.1002200>
- Ceyhan, Ç. (2008). *Anaakım medyaya karşı alternatif medya: Alternatif gazeteler olarak Ahali ve Mülksüzler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Çığ, Ü. (2007). *19. yüzyılda Osmanlı'da gazetecilik hareketleri: Takvim-İ Vekayi'den vilayet ve özel girişim gazetelerine*. Erişim tarihi: 26 Mart 2020, https://www.suatgezgin.com/yayinlar/Turkiyede_Yerel_Basin_2_007.pdf.
- Demirci, M. (2016). *1871 Vilayet Nizamnamesinin II. Abdülhamid Dönemine yansımaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Dündar, L. (2016). 12 Eylül 1980 Darbesinin Basına Etkileri, Tarih'in Peşinde -*Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (16), 125-154.
- Girgin, A. (2005). *Haber yazmak*. İstanbul: Der Yayınları.
- Haller, B. & Zhang, L. (2014). Stigma or empowerment? What do disabled people say about their representation in news and entertainment media?. *Review of Disability Studies*, 0(0), 18-33. doi: <http://hdl.handle.net/10125/58576>

Hansen, E. K. & Hansen G. L. (2011). Newspaper improves reader satisfaction by refocusing on local issues. *Newspaper Research Journal*, 32(1), 98-106. doi: :10.1177/073953291103200110

Harcup, T. & O'Neill, D. (2017). What is news? News values revisited (again). *Journalism Studies*, 18(12), 1470-1488. doi: <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1150193>

Hester, J. B. & Gibson, R. (2007). The agenda-setting function of national versus local media: A time-series analysis for the issue of same-sex marriage. *Mass Communication and Society*, 10(3), 299-317. doi: 10.1080/15205430701407272

Karan, U. (2006). *Türkiye'de sosyal hakların mahkemeler önünde ileri sürülebilirliği ve yüksek yargı organlarının sosyal haklara yaklaşım* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

King, C. (2007). Media portrayals of male and female athletes: A text and picture analysis of British national newspaper coverage of the olympic games since 1948. *International Review For The Sociology Of Sport*, 42(2), 187-199. doi: <https://doi.org/10.1177/1012690207084751>

Koloğlu, O. (1992). *Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de basın*. İstanbul: İletişim Yayınları Cep Üniversitesi.

Kuyaksil, A. (2012). *İnsan hakları kavram, tarihçe, korunması ve geliştirilmesi*. Gaziantep: Ada Kitabevi.

Mcluhan, M. (1962). *Gutenberg Galaxy: The making of typographic man*. Retrieved June 2, 2020, from http://www.ocopy.net/wp-content/uploads/2017/10/mcluhan-marshall_the-gutenberggalaxy-the-making-of-typographic-man.pdf.

Sezgin, D. & Wall, M. A. (2005). Constructing the Kurds in the Turkish press: A case study of Hürriyet newspaper. *Media, Culture & Society, SAGE Publications (London, Thousand Oaks and New Delhi)*, 27(5), 787-798. doi: <https://doi.org/10.1177/0163443705055735>

Salihpaşaoğlu, Y. (2009). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye: Bazı rakamlar ve gerçekler. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 253-281. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/ahbvuhfd/issue/48127/608658>

Sanioğlu, H. (2006). *Avrupa Birliği Hukukunda insan hakları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Strom, M. & Alcock, E. (2017). Floods, waves, and surges: The representation of Latin@ immigrant children in the United States mainstream media. *Critical Discourse Studies*, 0(0), 1-18. doi: <https://doi.org/10.1080/17405904.2017.1284137>

Taylan, A. (2012). *Alternatif medya ve Bianet örneği: Türkiye’de alternatif medyaya dair etnografik çalışma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tokdoğan, N. (2013). Hak haberciliğinde temel bir uğrak: Kadın odaklı habercilik ve JİNHA örneği. *Mülkiye Dergisi*, 37(3), 9-36. Retrieved from <https://dergipar.k.org.tr/tr/pub/mulkiye/issue/42/206>

T. C. Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı (2020). *1959-2019 Yılları arasında toplamda 100’ün üzerinde ihlal kararı bulunan ülkelerin sıralaması*. Erişim tarihi: 22 Mayıs 2020, <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/62202016030718%20%201959%20%E2%80%93%202019%20YILLARI%20ARASINDA%20TOPLAMDA%20100%E2%80%99%20%C3%9CN%20%C3%9CZER%C4%B0NDE%20%C4%B0HLAL%20KARARI%20BULUNAN%20%C3%9CLKELER%C4%B0N%20SIRALAMASI.pdf>.

T. C. Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı (2020). *2019 yılı Türkiye’nin AİHS ihlalleri dağılımı*. Erişim tarihi: 22 Mayıs 2020, <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1822020154111POWER%2019%20%202019%20YILI%20T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99N%C4%B0N%20A%C4%B0HS%20%C4%B0HLALLER%C4%B0%20DA%C4%9EILMI.pdf>.

Turhan, A. (2013). İnsan hakkı kuşakları arasındaki tamamlayıcılık ilişkisi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 357-378. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuhfd/issue/22408/239841>